

5. Заяць А. Є. Правове становище волинських міщан у XVI – першій половині XVII ст. Український історичний журнал. 2019. № 1. С. 25-53.
6. Капраль М. М. Своєрідність київського магдебурзького права: нотатки на маргінесі нової книги про Київ кінця XV – першої половини XVII століть. Український археографічний щорічник. 2009. № 13/14. С. 697-703.
7. Кириченко Ю. М. Поширення Магдебурзького права та його особливості в містах України. Форум права. 2011. № 4. С. 361–366.
8. Кісіль І. М. Соціально-економічне становище міщан Гетьманщини (друга половина XVII - друга половина XVIII ст.) : автореф. Дис. ...канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2006. URL: <https://t1p.de/bqk2n>
9. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV-перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.
10. Козинець О. Г. Становлення та розвиток Магдебурзького права на Правобережній Україні. Роль права в сучасній Україні : збірник матеріалів міжвузівського круглого столу. Чернігів: Черн. держ. інст. права, соціальних технологій та праці, 2008. № 3. С. 34-41.
11. Компан О. С. Міста України в другій половині XVII ст. Київ: АН УРСР, 1963. 388 с.
12. Маніулова К. В. Магдебурзьке право в українських містах: модель децентралізації публічної влади. ДонДУУ: Менеджер, 2016. №1. С. 33-40.
13. Резніков А. В. Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис). Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. 208 с. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/istor-derg/115-vpliv-magdeburzkogo-prava-na-rozvitok-gospodarstva.html>

*Гуменюк Діана
Науковий керівник – доц. Морська Наталія*

ІДЕЯ МИРУ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС

Зараз наша країна переживає активну фазу масштабної війни із Росією – безпрецедентне явище на теренах сучасної Європи. І ця ситуація спонукає нас ще більше говорити про, мабуть, найбільш глобальну для всього людства цінність – мир.

Сьогодні проблема досягнення загального миру є ключовою у сучасних міжнародних відносинах; проблемою, над вирішенням якої працює вся цивілізована дипломатична спільнота світу, всі міжнародні організації, покликані наблизити нас до такої, здавалося б, утопічної ідеї всезагального миру на планеті. Важливим у цьому питанні є його філософське вирішення як вектор для політичної та наукової еліти.

Розробка філософської ідеї війни та миру в повній мірі започатковується концепцією ідеальної держави Платона. Метою такої держави є встановлення справедливого ладу, тобто такого, за якого кожна людина матиме можливість задовольнити всі свої потреби у відповідності зі своїми природними задатками. Однією із таких потреб, згідно з Платоном, є усунення війни, як «головного джерела індивідуальних і суспільних бід». Про це свідчить, зокрема, те, яка роль відводиться стану стражів в платонівській ідеальній державі. Крім того, в іншому діалозі — «Закони», він зазначає, що будь-який законодавець прагне досягнення для держави найкращої мети. А «найкраще — це не війна, не міжусобиці: жахливо, — пише Платон, — якщо в них виникає потреба; мир же — це всезагальна дружелюбність». Отже, мир і в середині, і між державами має досягатися діяльністю охоронців ідеальної держави — «стражів» [7, с. 346].

Стародавнім філософом, відомим своїми роботами про мир, є Гіппій Елідський. Він шукав причини конфліктів у природній схильності людини до боротьби як одному з дієвих політичних інструментів. Таким чином він підтверджував погляди представників софістської школи про те, що в основі збройних зіткнень лежить «війна всіх проти всіх». Він вважав постійну боротьбу за виживання і забезпечення власного існування природним законом.

Якщо перенести це в межі інституалізації громадського життя, то отримуємо формулу, де за частину своєї свободи слабкі отримують заступництво більш сильних, що і призводить до утворення держави. Вона, захищаючи слабшого, надає йому гарантії бажаної безпеки [3, с. 230].

Також у філософа простежується ідея широкої глобальної людської спільноти. Гіппій був першим попередником поняття «громадянин світу». На його думку, після запровадження такого типу мислення зникнуть усі війни та конфлікти, бо не буде колишніх поділів. Отже, пропозицію загального громадянства незалежно від етнічного чи регіонального походження можна розуміти як пропаганду ідеї особливої форми федералізму і космополітичного пацифізму.

Що стосується середньовічного розуміння досліджуваної теми, то, починаючи від Аврелія Августина, до поняття миру додається предикат «вічний». Вирішення проблеми вічного миру мало місце в контексті есхатологічних ідей, а також у зв'язку з проблемою теодицеї [3, с. 231].

Згодом ідея вічного миру розробляється в період Ренесансу. Гуманісти, виступаючи з вимогами всезагального миру, в цілому пов'язували можливості його встановлення з моральною природою людини, хоча й не пропонували практичних механізмів припинення війн.

В руслі загальної гуманістичної традиції мислитель Роттердамський вважає, що війна породжується «низькими пристрастями», перш за все можновладців. Тому він закликає правителів бути мудрими, не мати «особистих пристрастей, і все вирішувати інтересом суспільного блага», священників, щоб «вони були завжди там, де необхідно припинити війну» [7, с. 348–349].

Філософія Нового часу спрямувала ідею вічного миру у практичну площину. На противагу концепціям гуманістів, починаючи з XVII ст. її теоретики апелюють не до моральної природи людей, а до їхнього розуму. Сама епоха Нового часу характеризується становленням національних держав та спробами правового врегулювання відносин між ними. Як наслідок, формуються засадничі принципи міжнародного права. До того ж, в цей період відбувається подальша секуляризація свідомості внаслідок поступового витіснення наукою релігійного способу пояснення світу. Нарешті, Новий час — це період становлення капіталізму, що сприяло пожвавленню економічних відносин між країнами.

Те, що відрізняє мислителів Нового часу від їхніх попередників – це пропозиції конкретних шляхів встановлення вічного миру. Крім того, більшість висуває ідею необхідності

створення деякої наддержавної організації, яка б спиралася у своїй діяльності на принципи справедливості та права, а також здійснювала контроль за міжнародними відносинами і була б покликана запобігати війні.

Усі вони наголошують на тому, що в загальному союзі держав жодна не буде воювати з іншою, оскільки окремим державам боротися проти загальної конфедерації немає жодної змоги, адже коаліція завжди сильніша. Таким чином, ідея вічного миру набуває яскраво вираженого практичного виміру. Причому усі автори концепцій вічного миру наголошують на встановленні не просто перемир'я, а саме миру — всезагального і вічного [7, с. 349].

Філософ Нового часу Вільям Пенн в праці «Досвід про теперішній і майбутній мир в Європі.» (1693) стверджує, що тільки у стані миру може відбуватися процвітання всіх сфер життя, ріст благополуччя населення, а війна «знищує всі блага і припиняє громадський розвиток суспільства». Для досягнення миру в Європі (саме про це в першу чергу йдеться у роботі мислителя) В. Пенн пропонує главам держав «з любові до миру та порядку» організувати спільну зустріч на «Всезагальному конгресі» і встановити норми, за якими вони співіснуватимуть одна з одним для досягнення спільної цілі – миру. Саме тут вони повинні вирішувати конфлікти між собою та об'єднувати зусилля проти тих країн, що чинять спротив [4, с. 82–106].

Пропозиції В. Пенна включають в себе такі елементи: міжнародну структуру, що має функції мирного вирішення суперечностей та законотворчості, міжнародний представницький орган, який працює у формі засідань, процедуру міжнародного мирного вирішення спорів, колективні санкції за невиконання або несвоєчасне виконання спільних рішень, відшкодування збитків, заподіяних протиправною поведінкою, регулювання озброєння членів [2, с. 41].

Одним із найвідоміших і найчастіше обговорюваних проектів вічного миру є проект європейської республіки, висунутий де Сен-П'єром. Він запропонував створити конфедерацію – вільне та рівноправне об'єднання європейських країн із збереженням внутрішньої влади їх суверенів. Важливою умовою створення та функціонування такого утворення була відмова від взаємних територіальних та інших претензій та дотримання рішень загального суду.

У разі недотримання умов об'єднання, рішень арбітражу, початку збройного конфлікту всередині європейської республіки передбачалась ізоляція порушника. Усі рішення мали прийматися спільно через представників кожного окремого суб'єкта [4, с. 121–123].

Цей союз не мав би таких рис, як переділ територій між державами-членами, особливий привілейований статус будь-кого з його учасників. Він повинен бути заснованим на міжнародній угоді та досягнутий мирним шляхом. Здатність союзу чинити опір будь-якому з його членів у разі непокори, усунення приводів для війни та запобігання приводам для нового можливого протистояння вважалися головними передумовами успіху союзу.

Проект іншого відомого філософа Дж. Бентама міститься в його роботі «Принципи міжнародного права» (вперше опублікований у 1843 р., а сам проект написаний між 1786 і 1789 рр.). Він вказує на кілька важливих аспектів, що впливають на підтримку миру: роззброєння та обмеження озброєнь; доля залежних територій; розуміння економічної невиваженості війни; контроль громадської думки над політикою держав, зокрема скасування таємної дипломатії; самоврядування; освіта людей. Міжнародно-правові засоби підтримки миру, названі Дж. Бентамом, включали кодифікацію міжнародного права, мирне врегулювання міждержавних суперечок та колективні санкції від імені міжнародного співтовариства щодо порушника миру. Дж. Бентам також встановив зв'язок між міжнародною підтримкою миру і внутрішньою відповідальністю урядів [2, с. 41].

Свої кульмінації еволюція ідеї вічного миру досягає у філософії І. Канта. Саме тут ідея загального і тривалого миру здобула всебічне філософське обґрунтування. Головною працею Канта, в якій він всебічно розглядає цю проблему, був його відомий трактат «До вічного миру» (1795). Як і більшість праць такого роду, він також був написаний у формі проекту міжнародного договору, адже Кант, приєднуючись до своїх попередників, вважав, що мир має бути встановлений шляхом міжнародних угод. Мета Канта полягала в тому, щоб запропонувати такі статті договору, сформулювати в них такі умови, які забезпечували б не тимчасове перемир'я, а вели до сталого (вічного) миру, які б назавжди усували війну із життя європейських народів [5, с. 8].

Запропонований Кантом договір складається з двох частин: шести «прелімінарних» (попередніх) і трьох «дефінітивних» (остаточних) статей, а також кількох додатків до них. У «попередніх статтях» сформовано умови забезпечення миру, що передбачають невтручання у внутрішні справи інших держав, відмова від здійснення фінансового та військового тиску (роззброєння), відмова від погляду на державу як на власність та вимога передати право оголошення війни представникам народу [5, с. 9].

Важливим аспектом, на який варто звернути увагу, є вимога розпуску армій. Попри перегукування філософії миру І. Канта із сучасним баченням умов забезпечення колективної безпеки у світі, цей пункт суперечить існуючій системі балансу сил та політиці взаємного стримування шляхом нарощування військового потенціалу (в тому числі ядерної зброї). Поки що ідея видається такою, що не може бути реалізованою, сучасні дипломати не бачать тут потенціалу. Як мінімум це пов'язано із існуванням тоталітарних, авторитарних та авторитарних держав, які несуть потенційну та, як ми, на жаль могли й самі переконатися на власному досвіді, пряму небезпеку [6, с. 261].

Ото ж, ми бачимо, що протягом своєї історії західна філософська думка зверталася до ідеї досягнення постійного миру у світі як чільної ідеї в розвитку людства. І з часом від абсолютної утопії вона поступово трансформувалася та сьогодні її втілення є завданням номер один світової дипломатії.

Ідеї, розвинуті ще в період Нового часу та раніше, знайшли своє відображення у сучасній системі міжнародних відносин, її інституціях, які не є ідеальними, проте, все ж, поки залишаються єдиними регуляторами ситуації в світі. Звісно, сьогодні світові лідери розуміють, що досягнення «вічного миру» є неможливим прямо зараз, проте головне, що є розуміння принципової важливості побудови міждержавної політики на засадах мирного врегулювання конфліктів та нівелювання причин їх виникнення для наближення до ідеалів європейських просвітителів. Важливо докладати зусилля для подальшої деескалації зовнішніх та внутрішніх конфліктів шляхом поглиблення зв'язків різного плану між країнами (економічних, політичних, соціальних і т.д.), а також розширення просвітницької діяльності, будівництва освіти на ідейних засадах мирного співіснування людства та цінності людського життя. Так ми зможемо підготувати ґрунт для подальшого процвітання ідей всезагального, кантівського вічного миру та можливої її реалізації нашими нащадками на благо всього людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Herbermann Marc. The Thorny Path to Eternal Peace: Applying Kant's Ideas to the Global Situation. E-Logos: Electronic Journal for Philosophy 21, 2014. С. 1–37.
2. Rzhavska, V. S. The perpetual peace projects as a trend in the scholarly thought of international law. Actual Problems of International Relations. Kyiv, 2019. 1.141. С. 38–45.
3. Szpakowska Zuzanna. War and peace in ancient philosophy. Studia Administracji i Bezpieczeństwa. Warszawie, 2019. 1.6. 223–239.
4. Андреева И.С., Гулыга А.В. Трактаты о вечном мире. / И.С. Андреева и А.В. Гулыга. М.: Соцэкгиз, 1963. 277 с.
5. Гусев В. И. Кант: філософське обґрунтування ідеї миру. Наукові записки НаУКМА. Київ, 2000. С. 8–16.
6. Кант И. Сочинения в шести томах. Т. 6./ В. Ф. Асмуса. А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана. М.: Мысль, 1966. 743 с.
7. Панафідін І. О. Філософська ідея миру: становлення та еволюція. Актуальні проблеми духовності. Кривий ріг, 2011. Вип. 12. С. 345–355.

*Киданюк Вікторія
Науковий керівник – доц. Грушко Валерій*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

У статті розглянуто феномен процесу трудової міграції на міжнародному рівні в сучасних умовах глобальної кризи. Основна увага зосереджена на виокремленні причин та передумов виникнення та існування міжнародної трудової міграції. У статті також проаналізовано причини виникнення та розвитку трудової міграції. Розглянуто позитивні та негативні наслідки трудової міграції, висвітлено статистику трудової міграції в Україні.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, міграційні процеси, робоча сила, міжнародна трудова міграція, фактори протягання/виштовхування.

Постановка проблеми. Міграція є досить неодноманітним та різностороннім явищем, а також однією з необхідних умов функціонування ринку праці. Міжнародна трудова міграція є частиною міграційного процесу, що відбувається у всьому світі, і є чи не найважливішою формою міжнародних економічних відносин. Від масштабів і спрямованості міжнародної